

مجلس هفتم

راه‌های گسترش عفاف در جامعه

حجت‌الاسلام والمسلمین محمد سبحانی^{نیا*}

مقدمه

در عصر «ارتباطات و تکنولوژی»، با دستیابی بشر به مظاهر تمدن، در گذر از زندگی سنتی به روش مدرن و صنعتی، شاهد فراموشی هویت و مسئولیت انسان و فاصله گرفتن از ارزش‌هایی چون حیا و عفت هستیم. با کمال تأسف، هم‌زمان با گام نهادن بشر بر سکوی آسمان و حکم‌فرمایی فن‌آوری بر مغز و اراده بشر، گوهر ارزشمند عفت و اخلاق نیز از بسیاری جوامع رخت بریست و فرهنگ برهنگی و بی‌عفتی در حوزه‌های مختلف چون: ادبی، هنری، ورزشی و معماری سایه‌گستر شد! دایره عفت در زندگی بشر به وسعت دایره زندگی فردی، اجتماعی و کلیه تعاملات فکری و رفتاری انسان بوده و بر این اساس، پرداختن به این امر از بایسته‌های امروزی است.

تعریف واژه عفاف

لغت‌شناسان درباره عفاف گفته‌اند: «عفت، پدیدآمدن حالتی برای نفس است که با

* استادیار دانشگاه کاشان.

آن از افزون‌طلبی قوهٔ شهوانیه جلوگیری می‌شود.^۱ «در علم اخلاق، عفت مقابل قوهٔ شهویه است. مرحوم نراقی می‌نویسد: «عفت عبارت است از: مطیع و منقاد شدن قوهٔ شهوانیه برای قوهٔ عاقله که در اقدام به خوردن و نکاح، حدود اوامر الهی را به لحاظ کمی و کیفی، نگه‌دارد.»^۲

جایگاه عفت در اسلام

در منابع حدیثی، اهمیت فوق‌العاده‌ای به «عفت» داده شده است. در قرآن، خداوند متعال عفت را از صفات مؤمنین شمرده است: «وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ»^۳ و آنان که دامن خود را حفظ می‌کنند.»

حضرت علی علیه السلام، عفت را برترین عبادت شمرده است: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعِيفَاءُ»^۴ «همچنین آن حضرت می‌فرمایند: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا أَعَفَّ بَطْنَهُ وَفَرْجَهُ»^۵ هنگامی که خداوند خیر و خوبی برای بنده‌اش بخواهد، به او توفیق می‌دهد که در برابر شکم و شهوت پرستی عفت پیدا کند.» دربارهٔ ارزش انسان غنیف نیز می‌فرمایند: «مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمَ أَجْرًا مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ»^۶ پاداش مجاهدی که در راه خدا به شهادت رسیده، برتر از شخص با عفتی که توان گناه دارد و گناه نکند، نیست که چنین شخص نزدیک است فرشته‌ای از فرشتگان خدا باشد.»

۱. راغب اصفهانی، المفردات، واژه «عفت».

۲. احمد نراقی، معراج السعادة، ص ۲۴۳.

۳. مؤمنون: آیه ۵.

۴. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۷۹.

۵. تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۳، ص ۱۶۷.

۶. صبحی صالح، نهج البلاغه، حکمت ۴۷۴.

قلمرو عفت

متأسفانه وقتی از عفت سخن به میان می‌آید، معمولاً ذهن‌ها متوجه زنان جامعه می‌شود! در حالی که عفت، ویژه زن نیست و شامل مردان نیز می‌شود.

عفت، جلوه‌های گوناگونی دارد:

۱. عفت در اندیشه؛

۲. عفت در گفتار؛

۳. عفت در رفتار (عفت در پوشش، عفت در نگاه، عفت در زینت و آرایش،

عفت در راه رفتن، عفت جنسی و عفت شکم).

در روایات بر دو عفت (جنسی و شکم)، تأکید بیشتری شده است.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَفَرْجٍ؛^۱ هیچ

عبادتی در پیشگاه خداوند، برتر از عفت در برابر شکم و مسائل جنسی نیست.»

عناصر اثرگذار بر گسترش عفت

نهادینه‌سازی فرهنگ عفاف در جامعه، به تصمیم جمعی و برنامه‌ریزی منسجم و هماهنگ نیازمند است. از آنجا که مجموعه انسانی از سه عنصر اصلی فرد، خانواده و جامعه پدید می‌آید، این سه عنصر در گسترش عفت، نقشی اساسی و تعیین‌کننده دارند.

الف) عنصر فرد

عنصر اصلی تشکیل جامعه، فرد است و هر فرد به تناسب آفرینش، استعدادها و توانایی‌های خویش، نظام فکری ویژه‌ای دارد که به او جهت می‌دهد؛ از این رو،

۱. کلینی، الکافی، ص ۷۹.

بیش از آنکه برنامه‌های خود را بر خانواده و جامعه متمرکز کنیم، باید برای افراد، به شکل انحصاری برنامه‌ریزی نماییم. آنچه در این رابطه مهم و اثرگذار است، عبارت‌اند از:

۱. تقویت باورهای دینی

اولین گام و حرکت اصولی در گسترش فرهنگ عفاف، تقویت اعتقادات اسلامی در جامعه است. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّ الْحَيَاءَ وَالْعِفَّةَ مِنْ خَلَائِقِ الْإِيمَانِ، وَ إِنَّهُمَا لَسَجِيَّةُ الْأَخْرَارِ وَ شِيْمَةُ الْأَبْرَارِ؛^۱ به‌درستی که حیا و عفت، از ویژگی‌های ایمان است و این دو، از خصلت‌های انسان‌های آزاده و علامت انسان‌های نیک‌اند.»

۲. توجه به کرامت انسانی

یکی از عوامل مهم عفت‌پیشگی، آگاهی از شخصیت والای انسانی و شناخت و منزلت خویش و احیای شخصیت معنوی است. علی علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ كَرَمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ؛^۲ کسی که کرامت نفس یافت، شهوت در نظرش پست و کوچک می‌شود.»

۳. شناخت پاداش الهی

یکی دیگر از راه‌های عفت‌پیشگی، توجه به پاداش اخروی دربارهٔ کسانی است که بر شهوات فائق آمده و دامن خود را از گناه پاک و منزّه داشته‌اند. علی علیه السلام می‌فرماید: «فَمَنْ أَشْتَقَ إِلَى الْجَنَّةِ سَلَا عَنِ الشَّهَوَاتِ؛^۳ کسی که مشتاق بهشت باشد،

۱. تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۲، ص ۵۸۴.

۲. صبحی صالح، نهج البلاغه، کلمات قصار ۴۵۰، ص ۵۵۵.

۳. همان، کلمات قصار ۳۱، ص ۴۷۳.

خواهش‌های نفس و شهوات را فراموش می‌کند و از آن‌ها چشم می‌پوشد.»
اهتمام به عفت به اندازه‌ای برای خدای متعال و پیشوایان دین حائز اهمیت است که
آن را در زمره بهترین جهادها قرار داده‌اند.

ابوبصیر می‌گوید: روزی خدمت امام باقر علیه السلام بودم. شخصی گفت: «من اعمال
عبادی و نماز و روزه زیادی ندارم؛ اما امید آن دارم که جز از حلال نخورم و جز از
طریق صحیح، آمیزش جنسی انجام ندهم.» امام علیه السلام فرمود: «کدام اجتهاد بالاتر از
عفت است؟!»

۴. تقویت حیا در زنان

از نظر روایات، بین عفت و حیا رابطه تنگاتنگی است. امام علی علیه السلام حیا را سبب
«عفت» می‌نامند: «سَبَبُ الْعِفَّةِ الْحَيَاءُ.»^۲ هر قدر این احساس شرم و آزر در
انسان بیشتر باشد، عفت او نیز بیشتر خواهد بود؛ چنان‌که علی علیه السلام فرمود: «أَعْفُكُمْ
أَحْيَاكُمْ؛^۳ باعفت‌ترین شما، باحیاترین شماست.» کسانی که درون خود فریاد
«حیا» را خفه کرده‌اند، کمتر عاملی می‌تواند آنها را از ارتکاب انواع اعمال
ناشایست بازدارد. رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَافْعَلْ مَا شِئْتَ؛^۴ اگر حیا
نداری، هرچه می‌خواهی انجام ده.»

۵. تقویت غیرت در مردان

«غیرت»، حس درونی است که آفرینش برای محافظت و نگهداری از حریم خانواده
و پاسداری از نسل در وجود مردان نهاده است. غیرت نیز مانند حیا، عفت‌پیشگی

۱. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۷۹.

۲. تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۴، ص ۱۲۲.

۳. همان، ج ۲، ص ۳۷۰.

۴. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۶۸، ص ۳۳۶.

را قوی می‌کند. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ وَ صِدْقُهُ عَلَى قَدْرِ مُرُورَتِهِ وَ شَجَاعَتُهُ عَلَى قَدْرِ أَنْفَتِهِ وَ عِفَّتُهُ عَلَى قَدْرِ غَيْرَتِهِ»^۱ ارزش انسان به اندازهٔ همت اوست، راست‌گویی او به میزان جوانمردی‌اش، شجاعت او به اندازهٔ ننگی است که احساس می‌کند و عفت او به اندازهٔ غیرتش».

متأسفانه در برخی رسانه‌ها، به جای تقویت غیرت بجا، بیشتر غیرت‌های نابجا به تصویر کشیده شده و در بعضی از سریال‌های تلویزیونی، به نوعی، غیرت مردها، به سخره گرفته شده است.

ب) عنصر خانواده

پایه‌ریزی عفت عمومی، باید از درون خانواده انجام گیرد. اگر خانواده‌ها همان‌طور که به برخی از مسائل که باعث جدایی فرزندان از خانواده یا آبروریزی می‌شود، مانند اعتیاد حساس‌اند، دربارهٔ عفاف و حجاب نیز دغدغه داشته باشند، بی‌تردید شاهد گسترش آن در جامعه خواهیم بود. نهاد خانواده از دو جهت در فرهنگ عفاف اثرگذار است:

۱. نهاد خانواده، سلول سازندهٔ اجتماع است و اگر بخواهیم هر حرکت صحیح اجتماعی را دنبال کنیم، قطعاً باید این سلول شکل اصلی خود را بگیرد؛ لذا تا زمانی که این مسئله به‌طور جدی در خانواده اصلاح نشود، همهٔ حرکات اجتماعی روبنایی و سطحی خواهند بود.

۲. بسیاری از عوامل بی‌عفتی، ریشه در سهل‌انگاری‌های داخل خانه و بی‌تفاوتی اعضای خانواده دارد.

خانواده‌ها باید بدانند، حکومت هرگز نمی‌تواند نقش این نهاد را بازی کند. خانواده، نباید از خود سلب نقش کند و مثلاً بگوید من در جامعهٔ اسلامی هستم؛

۱. صبحی صالح، نهج‌البلاغه، کلمات قصار ۴۸، ص ۴۷۷.

بنابراین بچه‌هایم را به حکومت و نظام می‌سپارم و حکومت خود به آن‌ها رسیدگی خواهد کرد. خانواده باید خود را عامل اصلی تربیت فرزند بداند. در راستای عمل کرد صحیح و اثرگذار خانواده بر پاک‌دامنی اهل خانه، آنچه قابل توجه است عبارت‌اند از:

۱. ازدواج به موقع

به گفته دانشمندان اخلاق، انگیزه اصلی گناهان و انحرافات اخلاقی و تربیتی، سه قوه است: قوه شهویه، قوه غضبیه و قوه وهمیه. این سه قوه در مرز تعدیل خود، در وجود انسان برای دفع مفسد و جلب ارزش‌ها لازم‌اند.

در قوه شهویه، مهم‌ترین عامل تعدیل صحیح آن در شهوت جنسی، «ازدواج» است. ازدواج موجب کنترل این قوه شده، آن را از تجاوز و طغیان بازمی‌دارد. وقتی جلوی طغیان شهوات گرفته شود، زمینه برای کسب عفت و دوری از گناه مهیا می‌گردد و انگیزه گناه از بین خواهد رفت.

از نظر فقیهان، ازدواج هرچند به خودی خود مستحب است، در جایی که ترک گناه منوط به آن باشد، واجب می‌شود.^۱ بر این اساس، دین مقدس اسلام برای مقابله با انحرافات جنسی، وظیفه بسترسازی ازدواج را متوجه پدر خانواده و حاکم اسلامی کرده است.

معمولاً جوانان در مهارت‌های جنسی با مشکلات جدی مواجه‌اند. در این مقطع، مناسب‌ترین راه برای جلوگیری از این رفتارها و حفظ تقوا و اخلاق فردی و اجتماعی، ازدواج است. حضرت رسول ﷺ درباره حفظ عفت با ازدواج می‌فرماید: «یا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ وَ

۱. ر.ک: توضیح المسائل مراجع عظام تقلید.

أَحْصُنْ لِلْفَرْجِ^۱؛ ای گروه جوانان! هر یک از شما که می‌تواند ازدواج کند، اقدام نماید؛ زیرا ازدواج موجب می‌شود چشم و دامن انسان از گناه بازماند و عفت انسان حفظ گردد.»

همچنین، آن حضرت دربارهٔ کسی که شرایط ازدواج دارد و همسر مناسبی برایش فراهم است، می‌فرماید: «إِذَا جَاءَ كُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ خُلُقَهُ وَ دِينَهُ فَرِّزُوا جُودَهُ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَ فِسَادٌ كَبِيرٌ^۲؛ هرگاه کسی که از دین و اخلاق او راضی بودید، برای خواستگاری پیش شما آمد، دختر خود را به او بدهید که اگر اجابت نکنید، فتنه و فساد بزرگی در زمین خواهد بود.»

۲. رعایت حیا و دقت در پوشش در محیط خانه

در محیط خانه و خانواده، والدین برای فرزندان خود اسوه‌های معتبر و مورد قبول هستند؛ لذا پدران و مادران، بایستی از حیث دیداری، شنیداری، گفتاری و کرداری اسوهٔ حسنه باشند. از جمله مسائلی که فرزندان از والدین خود یاد می‌گیرند و تبعیت می‌کنند، نوع پوشش، آرایش و پیرایش است که همواره با کنجکاوی تمام به آنها توجه می‌کنند. محیط خانواده نباید زمینهٔ تحریک و هیجان میل جنسی را فراهم کند. متأسفانه بعضی از مادران به بهانهٔ محرم بودن با فرزندان خود، حدود لازم را نادیده می‌گیرند و در طرز لباس پوشیدن، دقت کافی نمی‌کنند. نوع پوشش پدر و مادر، مروج حیا، عفاف، حجاب و پاک‌دامنی در محیط خانه و خانواده و سپس جامعه است.

مراعات اصل مهم حیا در کلیهٔ شئون زندگی خانوادگی از سوی پدر و مادر، در پیدایش عفت و پیش‌گیری از انحراف جنسی نوجوانان و جوانان مؤثر است. اسلام

۱. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۵۳.

۲. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۳۴۷.

برای نهادینه کردن اصل عفت و ایجاد جامعه و افراد عقیف، به هسته اولیه، یعنی خانواده توجه کرده و تمهیداتی اندیشیده است؛ مانند اجازه گرفتن برای ورود به خلوت والدین، جداسازی محل خواب، محدود کردن تماس بدنی با کودکان و دور نگه داشتن کودکان از دیدن مناظر مهیج.

۳. چگونگی استفاده از فضای مجازی

باید بپذیریم امروز فضای مجازی و رسانه‌های نوین، عضو جدید خانواده‌های ما و بخش جدیدی از زندگی‌مان هستند. اینترنت و دنیای مجازی وب، فضای جدیدی را پیش روی بشر معاصر باز کرده است. امروز ایران به یکی از بزرگترین کاربران اینترنت در سطح خاورمیانه بدل شده است. در پایگاه اینترنتی «داده‌ها و آمار اینترنت آمریکا» ذکر شده است که ایران با داشتن ۳۳ میلیون و ۲۰۰ هزار کاربر که معادل ۴۳ درصد جمعیت ۷۷ میلیونی ایران هستند، مقام سیزدهم تعداد کاربران اینترنتی جهان را به خود اختصاص داده‌اند و جزو بیست کشوری هستند که کاربران اینترنتی زیادی دارند.^۱

«براساس گزارش‌های موجود، بیش از ۷۰ درصد کاربران اینترنت، وقت خود را صرف وب‌گردی می‌کنند. از سوی دیگر، یک شرکت تولیدکننده ابزارهای فیلترینگ در سال ۲۰۱۰، در بررسی صدها میلیون آدرس اینترنتی، گزارش کرده است که ۳۷ درصد اینترنت، آلوده به محتوای مستهجن، حدود ۱۱ درصد حاوی مطالب خشونت‌آمیز و حدود ۷ درصد مربوط به خرید و فروش داروها و مواد غیرمجاز. گزارش دیگری نیز حکایت از وجود بیش از پنج‌هزار پایگاه اینترنتی دارد که مستقیم علیه نظام جمهوری اسلامی ایران فعالیت می‌کنند.»^۲

۱. سایت خبری تابناک، کد خبر ۲۳۲۷۶۶، تاریخ انتشار ۲۳ اسفند ۱۳۹۰.

۲. روزنامه رسالت، شماره ۷۵۹۰، به تاریخ ۹۱/۴/۲۶، ص ۱۹.

در گذشته، افراد به این صورت افسارگسیخته دچار فعالیت‌های منحط اخلاقی نمی‌شدند؛ زیرا لازمه‌اش ورود فرد به اماکنی بود که به نوعی خطرناک و پراسترس بوده است؛ ولی امروز در خانهٔ امن و به‌صورت ناشناس و گمنام، فرد درگیر این‌گونه مسائل می‌شود؛ بدون این‌که مانع جدی برای او وجود داشته باشد.

فضای مجازی در حقیقت نوعی فرافضا و فضای ذهنی است. دنیای مجازی، دنیایی است که همه‌جا هست؛ اما هیچ‌کجا نیست! فضای سیال و بی‌حدودی است که به سادگی، همیشه در دسترس همگان است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد، متأسفانه ۳۰ درصد کامپیوترهای خانگی در اتاق خواب فرزندان قرار دارد و آنها به‌راحتی می‌توانند ساعت‌های متناوبی را با کامپیوتر کار کنند و در سایت‌های نامناسب پرسه بزنند. حضور نوجوانان در فضای وب، از نشانی‌دادن و پیام‌گذاری توی چت و گشت و گذار در سایت‌ها شروع می‌شود تا پاسخ به کنجکاوی‌های دوران نوجوانی و تجربه‌های دوستی جنس مخالف و روابط نامشروع و عضویت در سایت‌ها و باندهایی که کارشان انتشار عکس‌ها و فیلم‌های مبتذل و مستهجن، داستان‌های غیراخلاقی، گرایش به هم‌جنس‌بازی، حضور در مجالس شبانه، فیلم‌برداری از زنان و دختران عقیف و نجیب برای اخاذی و سوءاستفاده‌های جنسی، توهین به مقدسات، انتشار مطالب ضددینی و ضدانقلابی ... است.

با توجه به امکان آسیب‌زایی استفادهٔ نابجا از اینترنت برای نوجوانان، لازم است به مصون‌سازی خانواده، به‌ویژه در حوزهٔ نظارتی توجه لازم صورت گیرد. بسیاری از کارشناسان رسانه‌ای و روان‌شناسان، بر این باورند که والدین باید توجه ویژه‌ای بر کنترل و نظارت فرزندان در دنیای سایبری داشته باشند.

آنچه در این رابطه مهم و اثرگذار است عبارت‌اند از:

۱. به روز بودن خانواده‌ها

با توجه به اینکه نوجوانان در استفاده از اینترنت از والدین و معلمان خود توانمندتر هستند، والدین و معلمان نمی‌توانند دربارهٔ چگونگی استفاده از اینترنت، آموزش لازم را به نوجوانان ارائه دهند. والدین باید سطح مهارت خود را در به‌کارگیری اینترنت ارتقا دهند تا فرزندان بتوانند ضمن اعتماد اخلاقی به آنها و دریافت آموزش‌های جدید از آنان، هویت والدین را به‌عنوان افرادی که درک معینی از این فضا دارند و ابزارهای آن را می‌شناسند، پذیرا شوند.

آموختن، به‌روز شدن و به‌روز ماندن، از شروط ضروری برای موفقیت والدین در تربیت فرزندان است. عدم آگاهی والدین از تهدیدهای این فضا، امکان نظارت و کنترل را از بین می‌برد. دیگر صحبت از صیانت فرزندان در برابر افراد غریبه، مشابه آنچه در جهان واقعی انجام می‌دهیم، بی‌معنی خواهد بود و والدین در تربیت فرزندان، نقشی انفعالی خواهند داشت.

۲. آگاهی‌بخشی به فرزندان

والدین می‌توانند با آگاه‌سازی فرزندان از عواقب استفادهٔ بیش از حد اینترنت و توجیه ماهیت برخی از سایت‌های غیراخلاقی، مانع گسترش روزافزون فساد و فحشا در جامعه شوند. شناسایی سایت‌های معتبر علمی، تفریحی، خبری و...، ذخیرهٔ آنها در سیستم و ارائهٔ آن سایت‌ها به فرزندان برای استفاده، می‌تواند از جست‌وجوی بدون هدف و اصطلاحاً وب‌گردی‌های بی‌هدف در اینترنت مانع شود تا فرزندانمان از آسیب‌های فضای مجازی و اتلاف وقت و جوانی در امان بمانند.

۳. کنترل و نظارت

خدمات ارائه‌شده در فضای مجازی، امکان کنترل و نظارت را تا حدود زیادی برای

والدین تضمین می‌کند. در ساختار رایانه‌ها، این امکان وجود دارد والدین از هر کلیدی که روی رایانه زده می‌شود، مطلع شوند، آدرس‌هایی را که فرزندان به آنها مراجعه می‌کنند، رؤیت کنند و هر آنچه را روی صفحه مانیتور رایانه فرزندان ظاهر می‌شود، به‌طور هم‌زمان ببینند. آنها می‌توانند در صورت صلاح‌دید، امکان دسترسی فرزندان را به آدرس‌های خاص محدود کرده، مدت زمان ارتباط آنها را مدیریت و از آنان در برابر تهدیدهای این فضا محافظت کنند؛ در نتیجه محیطی امن و مطمئن، برای رشد و تعالی بیشتر فرزندان فراهم نمایند. البته نظارت باید به شیوه هوشمندانه صورت گیرد؛ چراکه نظارت مستقیم موجب پنهان‌کاری می‌شود.

۴. ایجاد فضای صمیمی در خانواده

دنیای مجازی، ساده‌ترین فضا برای ابراز عشق و محبت‌های جعلی سودجویان به نوجوانان، خاصه دختران است. اگر فرزندان در کانون خانواده مورد محبت قرار نگیرند و طعم شیرین محبت اصلی را نچشند، در مواجهه با محبت‌های جعلی بیرون از خانواده تسلیم خواهند شد و توان تشخیص محبت جعلی را از اصلی نخواهند داشت.

۵. افزایش سواد رسانه‌ای

استفاده از ماهواره و فراگیر شدن آن، قابل‌کتان نیست! از زمانی که ماهواره وارد خانه‌های ایرانیان شد، طیف گسترده‌ای از شبکه‌های ماهواره‌ای مورد توجه و استقبال مخاطبان قرار گرفت. اینک، تخمین زده می‌شود که تعداد قابل‌ملاحظه‌ای گیرنده و دیش ماهواره در کشور وجود داشته باشد. تعداد شبکه‌های ماهواره‌ای فعال در جهان ۱۷۶۶۶ هزار شبکه است که از این تعداد، حدود سه‌هزار شبکه داخل ایران

با همین دیش‌ها و آنتن‌های معمولی قابل دریافت هستند. «پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد، ظرف یکی - دو سال آینده، با توجه به برنامه غربی‌ها برای انتقال ماهواره‌های خود از مدار ۳۶ هزار کیلومتری زمین به مدار ۱۰۰۰ کیلومتری، هر فردی می‌تواند با موبایل‌های موجود در بازار، بیش از دوهزار شبکه ماهواره‌ای را بدون هرگونه مشکلی دریافت کند.»^۱

هرچند ماهواره، شبکه‌های علمی و مفید دارد، نباید غافل بود که بیشتر شبکه‌های ماهواره‌ای، اهدافی جز تسخیر، تخریب و تباهی انسان‌ها و به انحطاط و انحراف کشاندن آنها و تبدیل به دهکده جهانی عاری از معنویت، ندارند. بر این اساس، ارائه تصویرهای مستهجن، مبتذل و خلاف عفت عمومی از طریق ماهواره و نمایش آنها، یکی از عوامل گسترش بی‌بندوباری و به فحشا کشاندن جوانان از نوع جرائم جنسی است. با این حال، آنچه راه‌حل‌های برون‌رفت را از این مشکل تا حدود زیادی ممکن خواهد کرد، تبیین واقعی و علمی اوضاع کنونی است. اقدام‌های دفعی و سلبی، نه تنها از حجم تهدیدها نمی‌کاهد، بلکه با خود واکنش‌هایی همراه خواهد داشت که تهدیدی بزرگتر است. به نظر می‌رسد در شرایط فعلی، باید خانواده‌ها سواد رسانه‌ای خود را افزایش دهند تا امکان انتخاب شبکه‌های سالم ماهواره را پیدا کنند.

۶. مدیریت موبایل

چندی‌ست که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در تلفن‌های همراه افزایش یافته و مختص بزرگسالان نیست. دیده شده که برخی خانواده‌ها، متأسفانه به دلیل چشم و هم‌چشمی، در رقابتی ناسالم، با این توجیه که به فرزندشان دسترسی داشته باشند،

۱. خبرگزاری ایرنا، تاریخ خبر ۱۳۹۴/۰۲/۲۱.

برای آنها تلفن همراه هوشمند خریداری می‌کنند و حتی کودکان دبستانی هم از این ابزارها استفاده می‌نمایند! اغلب این نوجوانان، در گروهی هم‌سال عضو می‌شوند که در شبکه‌های اجتماعی، متأسفانه بیش از ۵۰ درصد موجودیت آن طنزهای هدفدار، شوخی‌های بی‌معنی و فیلم‌های غیرمتعارف است. استفاده از وایبر، واتس‌آپ یا امکانات دیگر در گوشی‌های تلفن همراه، جذابیتی دارد که ساعت‌ها مخاطبان را به زلزدن قاب شیشه‌ای آن وادار می‌کند. اگر قرار است کودکان و نوجوانان از وسیله‌ای به نام تلفن همراه استفاده کنند، بهتر است، اولاً تلفنی برای آنها خریداری شود که از کارآیی ساده‌تری برخوردار باشد و تا زمانی که فرزندان به سن تشخیص خوب از بد و تفکیک مسائل صحیح و غیرصحیح نرسیده‌اند، ضرورتی ندارد آنها را درگیر رسانه‌های نوظهوری کنیم که کاربرد مناسبی برای آنها ندارند. ثانیاً خانواده‌ها قبل از هر چیزی، باید با کارکرد این ابزارها آشنا شوند، مضرات و مزایای آنها را بشناسند و آنگاه ببینند که استفاده از این ابزار، به پیشرفت و تعالی شخصیت فرزندشان کمک خواهد کرد یا خیر؟

ج) عنصر حکومت

عنصر سوم که در گسترش عفت نقش دارد، حکومت است. بدین معنا که در مرحلهٔ نخست، دولت باید برای اجرای قانون حجاب و عفاف، از بدنه شروع کند و در مرحلهٔ دوم، در سطح جامعه توسعه دهد. گفته شده است: «الْتَّائِسُ عَلٰی دِیْنِ مُلُوكِهِمْ؛ مردم بر راه و رسم پادشاهان خود حرکت می‌کنند.»

اگر ز باغ رعیت ملک خورد سیبی برآوردند غلامان او، درخت از جای

۱. نقش هدایتی

یکی از وظایف نظام اسلامی در زمینه عفاف، بالابردن سطح آگاهی مردم از آثار مثبت فردی و اجتماعی آن است. نهادهای فرهنگی جامعه، وظیفه دارند با آگاهی‌بخشی در زمینه احکام اسلامی، همه گروه‌های فکری و سنی جامعه را به روشنی با موازین شرع آشنا سازند. در این زمینه، باید با استفاده از روش‌های هنری و تبلیغی، با زبان داستان، فیلم، نمایش‌نامه، سرود و مانند آن، آثار مثبت عمل‌کردن به دستورهای اسلامی را بیان کنند.

یکی از مهم‌ترین دستگاه‌های دولتی در زمینه امور هدایتی، آموزش و پرورش است. این نهاد که بزرگترین و پرجمعیت‌ترین نهاد آموزشی و تربیتی است، در صورت ساماندهی مناسب، نقش بسیار مهمی در اشاعه فرهنگ عفاف خواهد داشت.

البته رسانه‌های تصویری، همچون تلویزیون و سینما نیز، از ابزارهای آموزشی هستند که با گروه گسترده‌ای از مخاطبان ارتباط دارند. در این راستا، ترویج الگوهای مناسب و به تصویر کشیدن ابعاد زندگی شخصیت‌های الهی، همچون زندگانی حضرت زهرا علیها السلام، حضرت زینب علیها السلام و زنان نمونه معاصر، از طریق تولید فیلم و سریال، مهم و مؤثر است.

۲. نقش حمایتی

یکی از وظائف دولت، حمایت از برنامه‌سازان فرهنگی در زمینه نهادینه‌سازی عفاف است؛ حمایت از پروژه‌های بزرگ فرهنگی و همکاری با مؤسسه‌های دینی. دولت باید فضا و شرایطی را ایجاد کند که افراد جامعه به حفظ عفاف تشویق شوند. یکی

از مقدمات فراهم‌آوردن چنین فضایی، فرهنگ‌سازی است؛ بدین معنا کسانی که عفاف را ارج می‌نهند، از منزلت اجتماعی و احترام بیشتری برخوردار باشند. یکی دیگر از برنامه‌ها، تسهیل ازدواج جوانان و پرداخت حداقل بخشی از هزینهٔ ازدواج آنان است.

نقل شده در زمان حکومت امام علی علیه‌السلام، مردی را خدمت حضرت آوردند که استمنا کرده بود. امام آن قدر بر دستش زد تا سرخ شد؛ ولی بعد، با هزینهٔ بیت‌المال برای او زن گرفت.^۱

۳. نقش نظارتی

نظارت بر واردات ابزار فرهنگی و رسانه‌های ارتباط جمعی، مانند روزنامه‌ها و مجلات، می‌تواند وضع عفاف را در جامعه بهبود بخشد. قرآن، دربارهٔ ویژگی مؤمنان می‌فرماید: «الَّذِينَ إِذَا مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوُا عَنِ الْمُنْكَرِ»^۲ مؤمنان کسانی‌اند که اگر به آنان در زمین، قدرت و مکنت دادیم، نماز برپا می‌دارند، زکات می‌دهند و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند.»

۴. نقش اجرایی

همواره اشخاص شروری وجود دارند که به حریم عفت عمومی تجاوز می‌کنند. حکومت، وظیفه دارد قاطعانه با اینان برخورد کند؛ زیرا جامعه متعلق به همهٔ افراد است و در صورت گسترش ناهنجاری‌ها، دیگران نیز آسیب خواهند دید. پس باید با

۱. حرّ عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲۰، ص ۳۵۲.

۲. حج: آیه ۴۱.

متجاوزان به حریم عفت عمومی برخورد شود. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «إِنَّ الْمَعْصِيَةَ إِذَا عَمِلَ بِهَا الْعَبْدُ سِرًّا لَمْ تَضُرَّ لَا عَامِلَهَا، وَإِذَا عَمِلَ بِهَا عَلَانِيَةً وَلَمْ يَغَيِّرْ عَلَيْهِ أَضْرَّتِ الْعَامَّةُ»^۱ وقتی انسان مخفیانه گناه کند، جز به انجام‌دهنده آن زیان نمی‌رسد؛ اما وقتی آشکارا انجام دهد و کسی با او مخالفت نکند، به همه زیان می‌رساند.»

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۷۸.